

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijendijk, Dr K. Dijk, Dr V. Hepp en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grahnd Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; W. E. Engelkes, Amsterdam; Prof. Dr F. W. Grosbeke, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Meij. B. S. S. Kuiper, Bloemendaal; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr A. Schilder, Gorinchem; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; C. Tazelaar, Amsterdam; Dr J. Thijss, Meppel; Dr H. W. van der Vaart Smit, 's-Graveland; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hooftdorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Dr V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenh. en Ned.-Indië f 1.50 (voor Amerika \$ 3) p. jaar.
Advertentiën: 35 ct. p. regel, Familieberichten 25 ct. p. regel.

INHOUD: Over het berouw. — Uit de Schrift: Der jonkeren erfenis (Pred. 11:10, 12:1a). — Kerkelijk Leven: De Vrije hand II. Toch tijdelijk. — Uit het Politieke en Sociale Leven: Economie naar Chr. Begrip III. Het conflict in de Metaalindustrie. — Zonding en Evangelisatie: De schijnring in het Leger des Heils II. — Literatuur en Kunst: Christendom en Kunst VIII. (Slot). — Kuypers Bibliografie VII. — Uit de Buitenlandsche Kerken: Een zilveren feest. — Perschoon. — Summen uit onze Kerken. — Kerknieuws.

OVER HET BEROUW.

„In de werking van het geweten, in zijn waar-schuwingen, raadgevingen en oordeelen heeft het geestesorg van het geloof ten allen tijde de omlijning van een onzichtbaren oneindigen Rechter waargenomen. Deze werkingen doen zich voor als eene natuurlijke taal zonder woorden, die God met de ziel spreekt en welker aanwijzingen het heil van deze individuele ziel en van de wereld beoogen.”

„Kan men de eigenaardige eenheid en betekenissen van die zoogenoemde „gewetens” aandoe-ningen van deze verklaring als een geheime „stem” om teekentaal Gods zoo losmaken, dat de eenheid van datgene, wat wij geweten noemen, nog kan voortbestaan? Ik betwijfel dit en geloof, dat zonder de medewerking van een heilig Rechter de werkingen zelf in een veelvormigheid van verschijnselen (gevoelens, voorstellingen, oordeelen) uiteenvallen.”

Wanneer men nu inderdaad een dergelijk feit helder toelicht, krijgen de gewetensprocessen, die toch ook bij den ongelooften (en vaak niet minder intensief) zich afspelen, voor dezen een ander beeld. Hij zou aan de hand van deze zielkundige analyse kunnen zien, dat inderdaad Gods Geest in onze harten kan werken.

In het geweten is het berouw dat element, dat op het verleden van ons leven betrekking heeft.

Wat is dit berouw? Er zijn vele theorieën, die het trachten te verklaren. De moderne wijsbegeerte ziet vaak in het berouw een slechts negatieve, hoogst on-economische, zelfs onnoodige werkzaamheid, een ziele-disharmonie, die men tot dwalingen van allerhanden aard, tot gedachteloosheid of tot ziekte terugvoert.

Ik zal de weerlegging van deze onjuiste verklaringen van het berouw hier niet verder weer-geven. Met groote klaarheid spoort Max Scheler de verschillende onjuiste verklaringen van het berouw op, die waarlijk niet alleen bij wijsgeeren of psychologen worden gevonden, maar integendeel overal onder de menschen krachtig voor-levens.

Van niet geringe betekenis voor een beter in-zicht in den samenhang der verschijnselen, welke bij den modernen mensch voorkomen en het wezen van het berouw vormen, is de romantische verwerking van deze processen, zooals menig kunstenaar in de binnen- en buitenlandsche letter-kunde heeft tot stand gebracht.

Zoo heeft bijv. Dostojewski in zijn meesterwerken (Schuld en Boete b.v.) het berouw in zijn geweldige werking getoond. Maar ook dit blijkt niet voldoende te zijn om de intellectuele bezwaren tegen de ware „theorie over het berouw” te weer-leggen. Er zijn nu eenmaal veel menschen, die zich niet langs dezen weg van meervoelen en mee-levens overtuigen laten.

Bovendien voelt men tegen den roman vaak het bezwaar, dat Mereschowsky oppert in zijn ver-gelijking van de methoden van Dostojewski met die der natuurkunde. Vloeiende lucht — door hoo-gen druk en sterke afkoeling uit de lucht te be-reiden — bestaat in de natuur om ons heen niet. Die vloeiende lucht doet zich aan ons voor als een wonder, maar is toch een reële wetenschap-pelijke werkelijkheid. Zij „bestaat niet” en toch is zij er. Zoo worden in den roman (van Dosto-jewski) de onzichtbare zijden en krachten, die in de diepte der menschelijke ziel verborgen zijn, geopenbaard door een zoo hoogen druk van den

zedelijken dampkring, als onder de voorwaarden, van het „werkelijke” leven van dezen tijd nooit, of bijna nooit voorkomt. Daarbij ontstaan toestan-den in de menschelijke ziel, die even nieuw zijn, even onmogelijk, onnatuurlijk en bovennatuurlijk schijnen als de vloeiende lucht.

Daarentegen heeft de wetenschappelijke psycho-loog een geheel ander doel en een geheel andere methode. Juist datgene wat gewoon, alledaagsch, overal en telkens weer voorkomend is, is het ob-ject van zijn studie. En in dit gewone in te drin-gen, het mysterie van de wording van de alge-meenst-menschelijke zielsverschijnselen te door-gronden, is het doel. En ook daarbij openbaart zich een „vanwaar” en een „hoe”, die ons ook wijst op een „waarheen” en „waarvoor”, op afgronden en lichtende hoogten, die wij niet in het gewone alledaagsche, verborgen wisten.

Hoe vaak hoort men onder de menschen zeggen: „Door berouw wordt niets beter; gedane zaken nemen geen keer; niet berouwen, maar beter doen.” Het berouw zou een soort angst zijn, een soort moroele „kater”, een zielsziekte, die in wezen overeenkomt met zielelijke zelfbeschuldiging, zelf-verminning, met een welnustig wroeten in eigen zonden.

Hoe noodzakelijk is het — in deze beschouwingen te kennen in hun oorsprong en uitwerking, moti-voering en verbreiding. Het is geen gemakkelijke taak deze meeningen te weerleggen, want het is duidelijk, dat vele verklaringen van het berouw berusten op een bepaalde theorie omtrent het zie-leleven in het algemeen, op bepaalde menschelijke wenschen en waardeeringen en gevoelens en levens-houding.

Er moet dus geëischt worden een degelijke an-alyse van wat in het berouw werkelijk aanwezig is. Al is voor het volgen van een dergelijke analyse en synthetische verwerking der gevonden elemen-ten een diepgaande wetenschappelijke vorming noodig en is zij voor popularisatie ongeschikt, ik ben toch overtuigd, dat met name onze theologen, na bestudeering van Scheler's geschrift, de woorden zullen weten te vinden om in een bepaald geval aan een bepaald persoon het „werkelijke” van zijn gewetensandaeningen en berouwgevoelens evi-dent te maken.

Mij dunkt, dit moet niet worden onderschat. Niet alleen voor evangeliserenden arbeid, maar ook voor ons zelf, voor de eenvoudigste geloovigen onder ons. Hoe velen worden, en hoe vaak, be-nauwd door die angstige vraag: „Geloof ik wel werkelijk?” „Spreek ik niet alleen maar bepaalde woorden na, beaam ik niet alleen bepaalde formu-les, is er werkelijk bekeering, werkelijk berouw, werkelijke gansenschap met Christus bij mij?”

Velen zullen met mij weten, dat juist deze vraag als een schaduw op vele ernstige, eerlijke Chris-tenen rust en ik ben overtuigd, dat mede door middel van ernstige diepte-psychologische studie althans eenige verlichting aan hen kan worden geschonken.

Mij dunkt, ook in de prediking zou nu en dan een voordeel door een dergelijke studie kunnen ontstaan. Immers, Gods Woord wijst telkens naar de diepere verschijnselen in de menschelijke ziel. En de sobere taal der Schrift wordt vaak niet in zijn reëel karakter verstaan. Het staat niet als „nu en hier” werkelijk en levend voor ons. Juist de verbijzondering van een algemeene waarheid kan men concreet voor zich zien. In deze kan men van de methoden van het natuurwetenschap-pelijk onderwijs misschien wel iets leeren. Een algemeene natuurwet wordt het best geleerd door een bepaalde demonstratie, door een concrete toe-passing in al zijn deelen te zien en in zijn verloop te volgen en zijn wording te doorgronden. Is dit ook niet vaak in het geestelijke het geval?

Juist de kennis van het berouw, zoo innig ver-bonden met bekeering, geeft een blik op God-drie-

eenig en op ons zelf, die ons geloofsleven stellig versterken kan.

„Zien wij”, zegt Scheler, „op het opvatten van een goed voornemen, op de verandering in ge-zindheid, op het „nieuwe hart”: Zoo is dit alles niet een van het berouw los te maken en slechts in den tijd hierna komend proces, dat ook het berouw als overtollig kon voorbijgaan. Dit alles vloeit uit het berouw als van zelf voort. Hoe min-der het „goede voornemen” reeds in het berouwen zelf gewild is, des te krachtiger zal het ten slotte, eigenmachtig en bijna zonder verdere hulp van den bewusten wij, uit het berouw als van zelf zich verheffen. En hoe minder de berouwvolle geestelijk in zijn berouw op het goedzijn van het thans berouwende ik ziet — en daarmee ook het berouw tot een nieuwe reden van ijdelheid en geheimen roem voor zich zelf of zelfs voor God maakt —; hoe smartelijker hij als verloren is in de diepte van zijn schuld: op des te koninklijker wijze strekt zich, ongezien door hem zelf, zijn door God ge-schapen ziel naar omhoog uit het aardsche stof, die haar tot nu doordrongen en den vrijen adem ontnomen had.”

„Want er is geen berouw, dat niet het bouw-plan van een „nieuw hart” reeds van den beginne af in zich droeg. Berouw-doodt slechts om opnieuw te scheppen. Het vernietigt slechts om op te bou-wen. Ja, het bouwt reeds daar in stilte op, waar het nog te vernietigen schijnt. Zoo is het berouw een geweldige kracht in dat wonderbaarlijk pro-ces, die het Evangelie „wedergeboorte” van een nieuwen mensch uit den „ouden Adam”, het ont-vangen van een „nieuw hart” noemt.”

Het is een zeer oppervlakkige voorstelling, dat het berouw zich slechts op heel bijzondere klaa-rblijkelijke misdaden dient te richten, die dan even-als de daarop betrekking hebbende gevoelens van berouw een eenvoudige som zouden zijn, zoodat de misdrijven door een som van daden van be-rouw opgeheven zouden worden. De donkere bodem van de zonde, waarvan wij spreken, heeft zulke daden slechts tot zijn zichtbaarsie boomtoppen. De zonde zelf vormt het verborgen krachtreservoir in de ziel, waaruit die enkele misdaden gevoed wor-den. In dit onderaardsche rijk der ziel, in dit verborgen rijk van haar schuld moet zich het be-rouw nederlaten, zelfs neerzinkend het bewust-zijn van haar donker en verborgen bestaan al-tereerst wekken. Wie dan ook spreken zou: „Ik ben mij van geen schuld bewust, dus ik heb ook niets te berouwen” — die is of een God of een dier. Is de sprekende echter een mensch, dan weet hij van het wezen der schuld nog niets.”

Het is een groote aanwinst voor onze beoordee-ling van wijsgeerige systemen, dat men meer en meer leert inzien, dat deze niet zijn bedacht, maar gekozen op grond van een bepaalde levenshou-ding tegenover God, de menschen, de natuur, zich-zelf. Zoo gaf in ons land Dr Grünbaum in „Onze Eeuw” een meesterlijke psychologische analyse van het materialisme en zoo heeft ook Max Scheler aangetoond, dat de moderne mensch zich vrij heeft willen maken van het wezen van het Christendom. „Hij liet de schuld van alle tijden zoo lang groeien, tot hij haar niet meer verzoenen, zelfs voelen en denken durfde en tot hem, juist hierdoor de door hemzelf zondig weggedoelde schuld als een-voudige buiten hem staande macht van „omstan-digheden” (economische bijv.) tegemoet trad. De eigen niet berouwde zonde of die van zijn vaderen troedt den modernen mensch als een spook tege-moet, waarin hij zijn eigen ziel niet meer herkent. Als iets nieuws, als een uitwendige macht, als een „noodlot” van buiten af, plaatst zich de schuld voor zijn verdoold verstand. Geheele gecompliceerde wetenschappelijke theorieën eischt dit spook-sel voor zijn „verklaring”.

De diepere bezinning van de verschijnselen, die zich in de stilte van het menschelijk zieleleven